

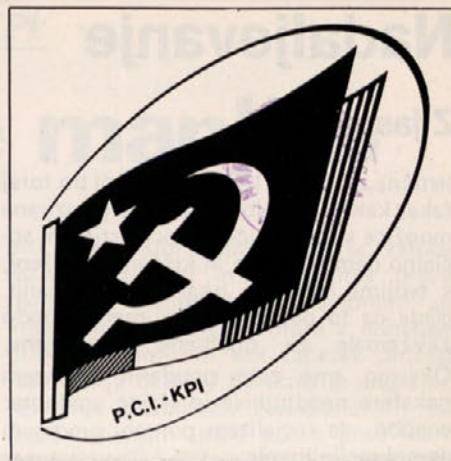
DELO

glasilo KPI za slovensko narodno manjšino

Leto XXXI. - Štev. 4

TRST - 13. aprila 1979

200 lir

Po petnajstem kongresu Komunistične partije Italije

Z jasnimi cilji - enotno naprej!

O pomenu našega petnajstega vsedržavnega kongresa so obširno pisali časopisi, predvsem dnevno glasilo KPI "l'Unità", zato ni naša naloga, da z vsebino poročila tovariša Berlinguerja in razprave podrobneje seznanjamo naše bralce. Raje bomo zapisali nekaj vtisov o tem, kakšne so naloge, ki smo si jih komunisti obvezno zadali s soglasnim sprejemom tez, novega statuta, evropskega programa in predvsem z odobritvijo poročila in zaključkov tovariša Berlinguerja.

Predvsem kar zadeva temeljno strategijo KPI. Mnogi zunanji opazovalci so naš 15. kongres ocenjevali iz zgrešenega zornega kota. Nekateri so čakali samo na "senzacijo", na "presenečenja" in očitno pozabili, da ni resna politična stranka, ki

svojo politiko zamenjuje tako, kot mestni gospodič svojo večerno obleko. Iz preprostega razloga, ker je izbira temeljne strategije osnovana na razpravah prejšnjih kongresov, v dolgoletni praksi in v analizah tega kolektivnega borbenega organizma, ki mu pravimo partija. Skratka, vedeti moramo, da niso naše izbire nastale zato, ker so bile sad trenutne kaprice, pač pa globokega prepričanja, da je to pot, po kateri namerava stopati italijanski delavski razred in da na tej poti uresničuje svoje trenutne politične in hkrati tudi daljnosežne zgodovinske interese postopnega ustvarjanja socialistične družbe.

Opredelili smo se za pot, vi vodi k izvirni socialistični družbi, kakršne nismo doslej zasledili, ne na Vzhodu, niti na Zahodu. Imenovali smo jo "tretjo pot",

ker se globoko ločuje od zgodovinsko pogojenih modelov Sovjetske zveze in drugih držav tako imenovanega "realnega socializma", kakor tudi zgrešenih in neuspešnih modelov zahodnoevropske socialne demokracije. Prvim očitamo predvsem to, da niso bili sposobni rešiti temeljne enačbe, da je socializem najširša oblika demokracije ter osvobajanja človeka v družbi. Očitamo jim tudi, da še danes niso (prav zato) dovzetne za pluralizem poti k socializmu, kar so dokazale tudi v trenutku, ko so odklonile in še danes kažejo skepso do izvirne jugoslovanske poti. Socialni demokraciji pa očitamo predvsem, da ni bila sposobna uresničiti zgodovinskih teženj evropskih delovnih ljudi po socializmu in se je zato omejila le na dobro in vestno upravljanje kapitalističnih struktur, ki potencirajo odtujevanje človeka in niso sposobne rešiti zgodovinskih problemov sodobnega sveta, kot so lakota in nerazvitost.

"Tretja pot", torej. Pot, ki je nujno postopna, ker je v tradiciji evropskega delavskega razreda globoko zasidrana zavest, da je tudi za izgradnjo socialistične družbe potrebna postopnost v revolucionarnem spreminjanju družbenih odnosov. Prav tako globoko zasidrana pa je zavest, da je to mogoče storiti le v okvirih strogega spoštovanja in širjenja demokratičnih svoboščin, laičnega pojmovanja politike in države, trajnega soočenja med silnicami, ki se pojavljajo med ljudstvom in se organizirajo v politične stranke.

Zgodovinsko težnjo po socializmu uresničujemo zato tudi z ustvarjanjem širokih zavezništev z vsemi naprednimi in demokratičnimi silami, ki se soočajo s krivicami sodobne kapitalistične družbe in težijo k njeni koreniti spremembi. Večkrat smo odklonili, da bi do potankosti definirali "model" socializma, ki ga želimo ustvarjati. Tudi zato, ker smo prepričani, da bi vnaprejšnja definicija takega modela pomenila vsiljevati naša pojmovanja drugim zaveznikom. Social-

Stojan Spetič

Nadaljevanje na 2. strani

Preteklo nedeljo je bila spominska svečanost na Opčinah. Na kraju, kjer so nacisti ustrelili 71 talcev se je zbrala velika množica. Na spominski svečanosti so govorili Miloš Budin, Augusto Seghene, Edi Kraus in edini preživeli talec Stevo Rodič. Žalostinko sta zapela zbora Srečko Kumar z Repna in Vasilij Mirk s Proseka-Kontovela. Ob tej priložnosti so v Prosvetnem domu odprli razstavo partizanske grafike. Na prireditvi so poleg že omenjenih pevskih zborov sodelovali še pevski zbor Primorec iz Trebč, člani dramskega odseka PD Tabor z Opčin in mladi harmonikarji šole Glasbene matice s Proseka

Nadaljevanje

Z jasnimi cilji

listična družba v Italiji in Evropi bo torej taka, kakršno bodo ustvarile organizirane množice komunističnih, socialističnih, socialno demokratičnih in krščanskih teženj, s svojimi izvirnimi iskanji in spoznanji, glede na to pač, v kolikšni meri se bodo zavzemale za družbene spremembe.

Okvirno smo zato poudarili predvsem nekatere neodtujljive in trajne vrednote: enačbo, da socializem pomeni predvsem demokracijo in mir.

Trenutna italijanska kriza narekuje komunistom nove naloge. Bližajo se volitve, torej čas obračunov. Mi smo svoj obračun opravili in to že pred nekaj meseci, ko smo zapustili neučinkovito vladno večino, v kateri smo (edini) odgovorno sodelovali v prepričanju, da je demokratska enotnost krvavo potrebna za zaščito demokratičnega reda pred napadi teroristov in za iskanje izhoda iz hude družbene in gospodarske krize.

Iste odgovornosti niso pokazale druge politične sile, ki so našo prisotnost v vladni večini instrumentalizirale in mislile, da je napočil čas, ko bi komunistom lahko stregli če že ne po življenju vsaj po ugledu in časti. Tega nismo mogli dopustiti. V trenutku, ko smo spoznali, da ni prave politične volje za izvajanje potrebnega programa reform, smo vladno večino zapustili in prešli v opozicijo.

Na kongresu smo jasno povedali, da je naša politika tudi iz opozicije jasna: za reformo italijanske družbe in rešitev iz krize, mora KPI v vladno, polnopravno in enakopravno, v okviru sporazuma demokratske enotnosti.

Za vstop v vladno pa je potrebno uresničiti nekatere politične pogoje, ki so vezani tudi na razmerja sil in odnose med strankami.

Tako mislimo, da je naša prva naloga, da na volitvah skričimo moč KD, ki je doslej mislila, da lahko vlada po mili volji in se poživlja na dogovorjene programe. Drugi pogoj pa je, da se vlada demokratske enotnosti ustvari predvsem na osnovi široke enotnosti levičarskih strank, torej korektnem zavezniškem odnosu med komunisti in socialisti. Združena in krepka levica lahko namreč šibkejši krščanski demokraciji vsili izvajanje dogovorjenih programov in razpolaga v parlamentu in družbi z zadostno podporo svojim programom naprednih reform.

Seveda se tu odpirajo nova vprašanja. Med temi vprašanje o odnosu s socialisti. Ta odnos, ki ga je ustvarila zgodovina in vsakodnevna praksa skupnega upravljanja v večini italijanskih občin, pokrajin in dežel, skupni boji v sindikalnem gibanju in v družbi sploh, sorodnost ciljev in idealov, je za nas dragocen kot punčica lastnega očesa. Zato se ne izogibamo tudi iskreni in tovariški razpravi o ideoloških razlikah, ki nikogar ne smejo motiti (saj pripadamo prav zato dvema različnima strankama), nikakor pa ne smejo biti pretežja za krhanje tega odnosa ali za instrumentalizacijo polemike v drugotne namene.

Zato pa je tovariš Berlinguer s kon-

Na openski svečanosti je spregovoril tov. Miloš Budin

gresne tribune vprašal socialistične tovariše, ali so pripravljeni se boriti za vladno narodno enotnost, v kateri naj bi bili prisotni obe delavski stranki - KPI in PSI. Nekaj dni pozneje je tajnik PSI Craxi odgovoril, da ne. Iskreno upamo, da niso enakega mnenja socialisti, ki so se vendar na svojem turinskem kongresu izrekli za napredno alternativo in proti vračanju k levosredinskim kombinacijam.

Na našem petnajstem kongresu so vprašanja narodnosti in manjšin zavzela veliko prostora. Gotovo znatno več od tega, kar si običajno pričakujemo od vsedržavnega kongresa neke politične stranke v Italiji. V resnici pa so o narodnostnem problemu govorili mnogi delegati s tribune in ne samo pripadniki raznih narodnih manjšin. Poudariti velja, da je nemški tovariš iz Bocna izpričal svoj internacionalizem, ko je izrazil solidarnost z bojem koroških Slovincem proti krivičnim pritiskom avstrijske socialno demokratske vlade. Prav tako je bilo zanimivo izvajanje tajnika KPI za Dolino Aosta, ki je napovedal, da bo - po novem partijskem statutu - obramba pravic narodnih manjšin dolžnost vsakega komuniste. Tovariš Pajetta pa je v svojem govoru poudaril pomen reševanja narodnostnega vprašanja v Evropi in boja za mir. O specifičnih vprašanjih slovenske narodnostne manjšine pa je spregovoril kongresu deželni tajnik KPI za Furlanijo - Julijsko krajino tovariš Cuffaro.

To, seveda, ni bilo vse. Kongres je soglasno osvojil predloge kongresov KPI iz Trsta, Gorice in Vidma, kakor tudi priporočila komunistov iz Doline Aosta in iz Južne Tirolske, naj se o pravicah narodnostnih manjšin v Italiji oblikuje samostojna teza temeljnega kongresnega dokumenta KPI, ki bo vodilo našega dela v prihodnjih štirih letih. Ta teza bo najbrž nosila številko 60 - bis ali 61. V njej spremlja načelno izjavo o zvestobi KPI ustavnemu načelu o zaščiti vseh narodnostnih manjšin tudi praktična obveza, da se zastavijo vse sile in naporji za globalno

zaščito slovenske manjšine v Italiji, ki edina take zaščite še ne uživa.

Da bi evropsko javnost in demokratske sile opozorili na rastoči pomen nacionalnega vprašanja bo KPI predlagala evropskemu parlamentu, naj skliče posebno "evropsko konferenco" vseh narodnostnih skupnosti in nanjo povabi njihove predstavnike. To naj bi bila pomembna tribuna narodnostnih manjšin in obenem poskus poenotenja stališč evropskih demokratskih sil do tega ključnega vprašanja demokracije in sožitja.

Skratka, s kongresom smo lahko zadovoljni, čeprav so mnogi mnenja, da ni prinesel posebnih "presenečenj". Kdor je mislil, da se bomo, bogve zakaj, odpovedali evrokomunistični usmeritvi in načelni liniji, se je zmotil. Komunisti, ki si tega niso pričakovali, pa so lahko ponosni nad zaključki tega svojega kongresa, saj so na njem dobili novega zagona in navdušenja za boje, ki nas še čakajo.

PRISPEVKI ZA SKLAD DELA

V počastitev spomina Ivana Sulčiča je tov. Ivana Sulčič iz Križa 95 prispevala 7.000 lir za sklad Dela.

Družina Tence in Križa 111 je v počastitev spomina Josipa Tence prispevala 2.000 lir.

Ob vpisu naročnine je Stanko Smotlak iz Mačkolj prispeval 7.000 lir za sklad Dela.

Vera Kral, Domjo, je ob vpisu naročnine prispevala 7.000 lir za sklad Dela. V isti namen so prispevali tudi Mario Petaros iz Boršta 2.000 lir, Albin Čuk iz Lakotiča 7.000 lir in Marija Ludvig iz Magdalenskega okraja v Trstu 2.000 lir.

Ob poravnavi naročnine je Palmir Gabrovec iz Praprota 15 daroval še 15 tisoč lir za tiskovni sklad "Dela".

Grilanc Karlo iz Saleža 4 je daroval 50 tisoč lir za sekcijo KPI Devin-Nabrežina. Vsem iskrena hvala.

Jelka Gerbec na 15. kongresu KPI

O problemih zaščite manjšin

Tov. Jelka Gerbec je izročila predsedstvu vsedržavnega kongresa KPI napisan prispevek za razpravo. Kot je znano je bila naša tovarišica delegatka na omenjenem kongresu. Iz njenega posega povzemamo naslednji povzetek:

- V tezah kakor tudi v razpravi na našem kongresu je beseda tudi o problemih, ki morda na prvi pogled in tudi zaradi številnih drugih problemov, ki so v razpravi, utegnejo kazati manjšo težo, v resnici pa imajo velik pomen, saj pogujejo položaj na širokih področjih pa tudi politično usmeritev in odločitve tako krajevnega kot vsedržavnega obsega. Pri tem mislim na probleme jezikovnih in narodnih manjšin.

Italija je velika država. Velika večina njenih prebivalcev je italijanske narodnosti. Prav zaradi tega ne pridejo do izraza druge jezikovne in narodne skupine, ki živijo v državi. Nič čudnega torej, če so problemi teh skupin za premnoge - nerazumljivi. V glavnem manjšinsko problematiko poznajo - ali vsaj deloma poznajo! - samo na področjih kjer te skupine prebivajo.

Problemi jezikovnih in narodnih manjšin se v zadnjem času pojavljajo tudi na

prizorišču drugih držav, v Španiji, Franciji, na Angleškem. Do tega je prišlo tudi zaradi večjega osveščanja. Postavlja se torej vprašanje, kako zagotoviti pravice pripadnikov jezikovnih in narodnih manjšin, kako vrednotiti njihove značilnosti. S temi vprašanji se bo moral ubadati tudi bodoči evropski parlament.

Italija ne sme ostati nepripravljena na ta vprašanja ali ostati do njih neobčutljiva. Prav v tem pogledu se postavljajo pred komuniste še posebne naloge. Morali bomo poglobiti študij o problemih jezikovnih in narodnih manjšin. Še več, s temi vprašanji se bomo morali spoprijeti ter zainteresirati s tem tudi druge politične in družbene sile.

Menim, da bi moralo biti že sedaj jasno, da ni mogoče postavljati na isto raven vse jezikovne in narodne manjšine, da je treba torej upoštevati bistvene razlike, ki dejansko obstajajo. To je treba upoštevati tudi na zakonodajni ravni.

Pojasniti je treba, da v Italiji ne živijo samo tri narodne manjšine temveč da obstajajo še druge jezikovne skupine, ki jih je treba prav tako kot narodne manjšine zaščititi ter jih obvarovati pred nadaljnjo asimilacijo. Prav tako pa mora

biti jasno tudi dejstvo, da se zaščita raznih skupnosti in zagotovitev pravic narodnim manjšinam, s posebnimi zakonskimi normami, ne more v nobenem primeru pojmovati kot začetek procesa razkrajanja države. Končno je treba pri reševanju problemov jezikovnih in narodnih manjšin imeti stalno pred očmi dejstvo, da je vse to v skladu z republiško ustavo, ki v členih 3 in 6 predvideva zaščito jezikovnih skupnosti in narodnih manjšin.

V svoji razpravi se je tovarišica Jelka Gerbec obsežno razpisala o specifičnih problemih posameznih narodnih manjšin, ki živijo v mejah Italije. Med drugim je objasnila, da sta nemška in francoska narodna manjšina že zaščiteni z državnimi zakoni odnosno z ustavnim zakonom in da v tem primeru gre le za to, da se obstoječa zakonska določila pravilno in v celoti izvajajo. Samo slovenska narodna manjšina, ki živi v deželi Furlanija - Julijska krajina, tako je dalje objasnila, še ni zaščiten in je v vsem povojnem obdobju dosegla samo dva zakona o šoli. Pripomnila je še, da londonski memorandum iz leta 1954, ki je predvideval

Nadaljevanje na zadnji strani

Poseg prof. Cecilie Assanti v tržaškem občinskem svetu

Zaščita Slovencev in ustavna listina

Za razmerje KPI do "vprašanja" slovenske manjšine je značilno pozorno vrednotenje temeljnih razsežnosti, ki se vanje raspenja zagotovitev celovite zaščite njenih pravic.

Ni namreč naključje, da sodi poseg republike, ki naj se po 6. členu ustave izpelje s posebnimi zakonskimi določili, v območje temeljnih načel, ki uravnavajo spreminjanje naše družbe. Vanj štejejo in se v njem smotrno in neločljivo spajajo: obveza, naj se bodisi poedincu kot članu družbenih tvorb, ki v njih izpričuje svojo osebnost zagotove neskrnljive človečanske pravice (2. člen); naloga, naj se odpravijo gospodarske in družbene ovire, ki državljanom kratijo svobodo in enakost in njim zato branijo, da bi razvijali svojo osebnost in se kot delovni ljudje v polnem številu udeleževali političnega, družbenega in gospodarskega urejanja države. (3. člen, 2. odstavek). Družbena enakovrednost, enakost pred zakonom ne glede na razločke v spolu, rasi, jeziku, veri, političnih naziranjih, osebnih in družbenih razmerah (3. člen, 1. odstavek) so sestavine razmer, ki jim je treba v poročstvu stvarnosti, ki naj ustreza načelom italijanskega ustavnega vzorca, vlitii bistvene vsebine. V takem pogledu 4. člen izrecno določa, naj vsi državljani brez

razločkov uživajo pogoje, ki naj njihove moči spodbujajo in bogatijo in jim omogočajo, naj po svojih močeh in izbira prispevajo svoj delež k snovnemu in duhovnemu napredku družbe.

Temeljna načela potemtakem jasno kažejo na razčlenjen pomen zaščite, ki jo ustava izrecno zagotavlja jezikovnim manjšinam. Jezikovne manjšine so sestavina našega pluralizma: naša celotna kulturna in snovna rast temelji tudi na njihovi navzočnosti, na krepitvi njihovih moči, na zagotovitvi njihovega dejanskega deleža na vseh področjih življenja naše države. V ustavni ureditvi je bistvenega pomena pojem družbe, ki se razvija in spreminja ob prispevku vseh, se ob tem kulturno bogati in spodbuja kulturno bogatitev poedincev. Celovito zaščito slovenske manjšine je potemtakem treba izpeljati predvsem zato, ker pomeni vzpon v rasti naše celotne skupnosti, naše države. Le če nam je ta misel jasna, lahko pravilno presodimo terjatev po priznanju pravic manjšine, ko zremo nanjo iz zornega kota državljanov, ki jo sestavljajo, in iz gledišča njihove pravice, da celostno izpričujejo svojo osebnost.

Demokratski Tržačani italijanske narodnosti se upravičeno ponajajo z občutljivo naklonjenostjo do sinteze in

srečanj med kulturami in lahko zato bolje mimo drugih ocenijo vrednost, ki jo slovenska kultura pomeni za vse Italijane.

Tisti ki bi hoteli neko omiko, ki je povečini ne poznajo, tehtati preden ji dodelijo sredstev, javno izpričujejo nepismenost, ki je sicer značilna za reakcionarne kroge; kajti sredstev bi ji bilo treba v resnici dodeliti, zato da se lahko izraža, da lahko raste in bogati občina in krajevno skupnost.

Zakonodajna, posebej še državna skupščina, naj ne bo edini sedež uresničevanja manjšinske zaščite; ni naključje, da ustava stalno omenja v svojih temeljnih določilih naloge republike, ne pa (zgolj) države. Zato se morajo vse stopnje, ki se republika vanje členi, zavzeti za njeno izpolnitev, ostvaritev in uresničitev. Sicer pa je zakon, ki naj končno odredi celovite ukrepe za slovensko manjšino, neodločljiv in utegne - če bo pravilno odražal ustavna določila - tudi okrepiti tvoren značaj sicer že skladnega in plodnega sožitja. Zagotovitev polne udeležbe vseh bo okrepila tudi našo politično naravnost in sodelovanje in izmenjavo z Jugoslavijo in z vzhodno Evropo, hkrati pa tudi vlogo, ki v tem pogledu šteje našemu mestu.

Cecilia Assanti

prevod: Ravel Kodrič

Objektivno o beneških Slovencih

V prejšnji številki smo v sestavku o problemih Slovencev v videmski pokrajini omenili zapis, ki je bil objavljen v listu "Corriere della sera". Tovariš Pavel Petricig je v govoru, ki ga je imel v pokrajinskem svetu v Vidmu, med drugim dejal, da je "Corriere della sera" dal zlasti krajevnim italijanskim časopisom "pristno lekcijo poštene informacije". Odločili smo se, da povzetek tega zapisa, ki ga je pripravil časnikiar Giancarlo Pertegato, objavimo tudi v našem listu.

Kaj bi lahko očitali prebivalcem Nadiške in Terske doline ter Rezijske? Delavni so prav toliko, kot so delavni Furlani, prestopništvo je skoraj neznano, tudi primeri organiziranega upora državnim zakonom niso znani. Prav tako tem gorjancem in kmetom ni mogoče očitati, da se izseljujejo, ker se hočejo izogniti davkarji, saj je povprečni dohodek ocenjen na okoli 220.000 lir na leto, kar pojasnjuje, čemu so se mnogi od njih izselili v tujino. Zaposleni so namreč kot zidarji ali mizarji v Švici in kot rudarji v Belgiji.

Pa vendar prebivalce Furlanske Slavije ali Benečije že sto let zasleduje tih očitek. Dejstvo je, da odkar so družinski očetje v Furlanski Slaviji leta 1866 glasovali za priključitev k Italiji, niso dobili nazaj samostojnosti, ki so jo uživali kot obmejna marka (pokrajina) beneške republike in ki jim jo je vzela Avstrija, ko je zamenjala to republiko. Svet starcev je odločal o imetju in pravici. Kamnita miza ali zborni prostor je simbol njihove zbrisane samostojnosti.

Ko so glasovali za Italijo, so se spominjali beneške republike in prisluhnili besedam o svobodi, ki jih je veter preporeda zanesel tudi semkaj. Tako se še sedaj spominjajo, da je bil v Bardu (Lussevera) ed sam glas proti združitvi z Italijo.

Leta 1978 so v Špetru v Nadiški dolini odprli učiteljske. Slovenci v teh dolinah niso imeli šol in tudi niso mogli pričakovati, da bi od pogovornega jezika ali narečja lahko prešli k jeziku izobražencev, k pisanemu jeziku (da uporabimo definicijo slovenskega teologa Marina Ovalizze iz semenišča v Vidmu) brez pomoči učiteljev in slovnice.

Toda učiteljske so ustanovili zato, da bi mlade Slovence poučevalo italijanščine, ki bi jo nato sami učili v občinah tiste pokrajine, ki so jo takrat najpogostejše imenovali Furlanska Slavija. Maloštevilno prebivalstvo teh slovenskih zaselkov na vzhodni videmski meji tedaj še ni imelo posvetnih izobražencev; zaradi svoje pobožnosti je vzgojilo mnogo duhovnikov, kar je naravno v deželi, ki je glede tega tako rodovitna.

Tako se je slovenščina, ki je ostala zunaj občinskih uradov, vojašnic, sodišč in sodnih uradov, kakor tudi vseh majhnih in velikih palač, ki jih je gradila rastoča nacionalistična birokracija, zadrževala v hišah, v pogovorih na trgih in v gostilni, svoj tempelj pa je našla v

cerkvi. Hkrati z vero očetov se je ohranil tudi jezik tega ljudstva.

Duhovniki so še naprej pridigali in spovedovali v jeziku, ki so ga govorili v teh dolinah. Najbolj znan med njimi je bil mons. Ivan Trinko, ki sedaj že približno dvajset let počiva na pokopališču v Tarčmunu (Tercimonte). Sliko tega duhovnika in pesnika lahko vidite v Čedadu, v društvu, ki nosi njegovo ime, pa tudi v katoliških in laičnih društvih, ki še obstajajo ali še nastajajo. Kreпки mož velja za očeta male gorate in kmečke pokrajine.

- S kakšnimi težavami ste se morali spoprijeti? Na to vprašanje nam je odgovoril mons. Ovalizza:

- Te dni sem mislil na Poljsko, na nalogo tistih duhovnikov, ki so ohranili narodno istovetnost kljub vsem nevarnostim, ki jih to lahko predstavlja, namreč nevarnost, da bi bili bolj nacionalisti kot katoličani ali obratno. Njihove izkušnje so nam razumljive.

- Pa veliki očitek, ali ga še ni konec? Ali sedaj lahko pridigate in požete v slovenščini?

- Seveda, že deset let v župnišča v teh krajih niso poslali nikogar, ki bi nas opozarjal, naj ne uporabljamo svojega jezika. Toda duhovniki v Furlanski Slaviji so razkropljeni in sem prihajajo taki, ki našega jezika ne znajo, čeprav obstaja tudi primer, kot je župnik v Grmeku (Grimacco), ki je Furlan in se je naučil slovensko.

- Može in žene Furlanske Slavije, nam pripoveduje Ferruccio Clavara, so vedno dajali visok odstotek glasov krščanski demokraciji na političnih volitvah, na upravnih volitvah pa so število svojih glasov znižali. Clavara, ki je sam demokristjan pojasnjuje to spremembo z ostro grajo ki jo, po njegovem mnenju, s tem izraža ljudstvo predstvanikom krščanske demokracije. Po mnenju Clavore imajo le-ti malo skupnega z Zaccagninijem, z drugimi nacionalnimi voditelji in z videmsko pokrajinsko upravo.

Ferruccio Clavara je bil star tri leta, ko se je s starši izselil v Belgijo. Oče, rudar, je želel, da bi sin študiral. Tako se je tudi zgodilo. Ferruccio Clavara je diplomiral iz sociologije na univerzi v Leuvenu. V Belgiji je postal član sveta izseljenških društev. Sedaj vodi v Čedadu Slovenski raziskovalni inštitut - SLORI - ki je med drugim začel s popisovanjem izseljencev iz Nadiške in terske doline, ki se želijo vrniti v svojo domovino.

Toda to je kratkoročno delo, četudi ga podpirajo Evropska gospodarska skupnost, videmska pokrajina, kakor tudi hribovske občine v Nadiški in Terski dolini. SLORI ne samo spodbuja k vrnitvi, temveč oskrbuje povratnikom možnost za življenje in zaposlitev.

Dino Del Medico se je izselil v Švico. Čemu? Ne samo zaradi dela. Njegov oče, mizar, ga je hotel poslati v slovensko šolo v Gorico. Nekega božiča v petdesetih letih so se vse družine zbrale v cerkvi.

Pridiga je prav ob tej priložnosti govorila o nekemu, ki je poslal sina v slovensko šolo in ga nameraval vzgojiti v "rdečkarja" (in to v teh šolah, ki so bolj konservativne!). Tudi zaradi tega je odšel. V Švici se je Dino Del Medico oženil ter pokazal hrbet omenjeni grenki izkušnji. Pogovarjal se je s Clavaro, ki ga je srečal na nekem izseljenškem srečanju in se odločil, da se bo vrnil. - Namenil sem se bil, da bom ostav v Švici do upokojitve, vendar sem se raje vrnil. Tako je dejal Dino Del Medico.

Del Medico sodeluje s Clavaro pri SLORI, začel pa se je ukvarjati tudi z gradbeništvom. Ustanovil je podjetje, ki ima sedaj, po štirih letih obratovanja, 65 uslužbencev. Med njimi je 15 bivših izseljencev, ki so se vrnili v malo domovino. Toda Del Medicovo ime omenjamo tukaj iz čisto posebnega vzroka: ker zna slovensko, je njegovo podjetje pri obnavljanju od potresa poškodovanih področij začelo uporabljati sistem za odpravljanje razkop. (Ta sistem so vpeljali strokovnjaki iz Slovenije. Op. našega uredn.).

Arhitekt Valentino Simoniti je sin Furlana, ki se je dal asimilirati Slovincem. - V Furlaniji, ki je majhna Švica, se to lahko zgodi, pojasnjuje Simoniti, ki je predsednik društva arhitektov v Vidmu.

Razpoke so naredile dvestokrat večjo škodo kot potres. V Sloveniji je pri gradnji stavb v rabi postopek, ki ga italijanska podjetja že dolgo uporabljajo za gradnjo jezov ali podzemeljskih železnic. Pri tem uporabljajo cementne mešanice, ki utrjujejo teren. V Sloveniji so uporabili postopek za reševanje stavb. Pod pritiskom štirih atmosfer vbrizgajo skozi vmesni prostor tekočo mešanico. Tako pride do najbolj oddaljenih špranj in razpok v poškodovanih stavbah. Vbrizgana mešanica s strjevanjem spreminja zid, ne da bi ga poškodovala. Vrh tega se s tem izognemo nekoristnemu rušenju.

Prve poskuse smo naredili v laboratoriju, druge v Bardu in v drugih krajih med drugim hudim potresom meseca septembra. Le-ta je odločil o uspešnosti postopka. Seveda bi bilo treba nekatere tehnične podrobnosti postopka podrobneje razložiti.

Toda ta poskus, pravi Simoniti, je povzročil, da je Furlanija-Beneška Slovenija uporabila ta postopek v vseh od potresa prizadetih krajih. Ob sodelovanju prebivalcev Slovenske Benečije, ki so prevajali strokovnjakom iz Ljubljane, so priredili seminarje, katerih se je udeležilo 1.500 italijanskih tehnikov. Vsa podjetja so usposobili za uporabo novega postopka, ki je dokaj hiter in poceni.

To nam pove, pojasnjuje Simoniti, kaj lahko pomeni, če obstoječo kulturno in jezikovno dediščino uporabljamo, namesto da bi jo zatirali.

Profesor Pavel Petricig iz Špetra v Nadiški dolini nam pripoveduje o kulturnih pobudah, ki se porajajo v videmski pokrajini. Ta je imela leta 1971 v desetih

Nadaljevanje na zadnji strani

10 let revije Primorska poje

PRIMORSKA POJE '79 je za nami. Potem ko je obšla razne kraje ne obeh straneh meje in je torej simbolično zajela vso primorsko deželo, se je zaključila z izrednim slavnostnim koncertom v soboto 31. marca v Kulturnem domu v Trstu. Ta koncert je bil v počastitev 10. obletnice te pomembne kulturne manifestacije in se je odvijal pod pokroviteljstvom deželne vlade Furlanije - Julijske krajine.

Kot je znano, revijo Primorska poje prireja Slovenska prosvetna zveza v Italiji in Združenje pevskih zborov Primorske.

Tisti, ki so pred več kot desetimi leti začeli snovati to pomembno in povsem izvirno kulturno manifestacijo - četudi so bili optimisti v pravem pomenu besede ter prepričani v odzivnost zborov in ljubiteljev pesmi - prav gotovo niso pričakovali, da se bo ta zamisel že v nekaj letih močno uveljavila ter dobila tako pomembne razsežnosti; da ne bo to zgolj prikaz zborovske dejavnosti na obeh straneh meje temveč tudi pomemben dejavnik na področju zблиževanja in sodelovanja. Podčrtati pa je treba še to, da je prav ta kulturna manifestacija občutno pripomogla k požitvi zborovske tradicije, ki je imela že v preteklosti zelo pomembno vlogo na celotnem Primorskem.

Številke, ki jih navajamo ob desetletnem slavlju so zelo jasne. V tem obdobju je bilo v okviru revije Primorska poje 68 nastopov, na katerih je sodelovalo več kot 160 pevskih zborov. Revije so bile v 31 krajih na obeh straneh meje. Ti kraji so: Ajdovščina (1970, 1972, 1973, 1979), Boljunec (1978), Branik (1979), Bukovica pri Novi Gorici (1971), Cerkno (1975), Čedad (1979), Deskle (1977), Divača (1974, 1979), Dobrovo v Goriških Brdih (1974, 1976), Dolina (1976), Idrija (1973), Ilirska Bistrica (1974), Izola (1972, 1978), Kobarid (1974, 1979), Komen (1975), Koper (1970, 1971, 1975, 1976, 1977, 1979), Korošci pri Miljah (1975), Križ pri Trstu (1971, 1977), Krmin (1978), Milje (1979), Miren (1976), Nova Gorica (1978), Pivka (1977), Postojna (1970, 1975, 1979), Prosek (1979), Prvačina (1975), Sežana (1973, 1976, 1978), Tolmin (1972, 1976, 1978), Vipava (1974, 1977, 1978); v Gorici so od leta 1973 revije vsako leto, v Trstu pa že od leta 1970 prav tako vsako leto (leta 1970 sta bila tu kar dva nastopa).

Omembe vredno je dejstvo, da je kar 18 pevskih zborov iz obeh straneh meje, ki so se prijavili vsako leto. Ti zbori so naslednji: France Prešeren iz Boljunca, Franc Zgonik in Branika, Fantje izpod Grmade (občina Devin-Nabrežina), Slovenec iz Boršta, Valentin Vodnik in Doline, Fran Venturini iz Domja, Dragotin Kette iz Ilirske Bistrice, Svoboda iz Izole, Partizanski zbor Simon Gregorčič iz Kopra, moški zbor iz Mirna, moški zbor Igo Gruden iz Nabrežine, Soča iz Nove Gorice, moški zbor Tabor s Opčin, Vasilij Mirk s Proseka-Kontovela, moški zbor

PRIMORSKA POJE '79 - Na slavnostnem koncertu v Kulturnem domu v Trstu so dirigenti, ki so sodelovali na desetih revijah prejeli priznanja Slovenske prosvetne zveze in Združenja pevskih zborov Primorske

Oton Župančič iz Štandreža, Primorec in Trebč, Lijak iz Vogrškega in Ciril Silič iz Vrtojbe. Poleg omenjenih so še nekateri drugi zbori, ki so se prijavili vsako leto a so menjali sestavo odnosno ime. Moški zbor Srečko Kosovel iz Ajdovščine ni nastopil samo leta 1975 a je v desetletnem obdobju kar 12 krat nastopil na revijah Primorska poje, zbor Franc Zgonik iz Branika je nastopil 11 krat, po 11 krat so nastopili tudi zbori Valentin Vodnik iz Doline, Svoboda iz Izole, partizanski zbor Simon Gregorčič iz Kopra, moški zbor Igo Gruden iz Nabrežine, Vasilij Mirk s Proseka-Kontovela; ženski pevski zbor iz Postojne pa je nastopil 12 krat. Zbor Vesna in Križa je doslej nastopil na 9 revijah (leta 1972 ni mogel nastopiti).

Klavdij Koloini, zborovodja iz Ajdovščine, ki je bil med pobudniki revije Primorska poje, je ob letošnjem slavlju zapisal med drugim naslednje:

- ... razlogi za tak uspeh (revije Primorska poje) so bili v ljudeh, saj je bila pesem, kot lepota in resnica, bolečina in upor, zvesta spremljevalka primorskega človeka skozi njegovo trpko zgodovino. In če slovenski rod še biva tod, je nesporno tudi zasluga pevskih zborov, ki so v najhujših trenutkih ostali zvesti svoji besedi in pesmi. Tudi zaradi tega ima pesem med tem delom slovenskega narodnega telesa poseben pomen in je tukajšnjim ljudem tako dragocena.

Ivo Jelerčič, predsednik Združenja pevskih zborov Primorske, je zapisal med drugim:

- ... Primorska poje se izpričuje kot svojstven fenomen brez primere tudi v oblikovanju enotnega kulturnega prostora

primorskih Slovencev na obeh straneh meje.

Predsednik Slovenske prosvetne zveze Klavdij Palčič pravi: - ... v tej reviji vidimo izraz enotnosti slovenskega prostora. Ta celovitost kulture naroda, najtesnejša povezanost zamejstva z matično domovino zadobi od pohodu revije Primorska poje po naših krajih najpriestnejšo človeško dimenzijo...

Edvin Švab, ki je bil med prvimi organizatorji revije Primorska poje, je ob letošnjem slavlju zapisal:

Živimo, delamo in pojmemo ob meji in preko meje, ki je odprta in prijateljska. Živimo ob meji na narodnostno mešanem ozemlju, kjer moramo, še posebno pri nas, zagotoviti skupno z demokratičnimi Italijani enakopravnost slovenski narodni skupnosti... Dobro sosodstvo je perspektiva novega pravičnejšega sveta, ki ga moramo zavestno ustvarjati, razvijati in ohranjati. V tem pogledu je Primorska poje visoko na lestevici pobud, ki gladijo številne poti medsebojnega sodelovanja in prijateljstva...

Revija Primorska poje je torej dosegla svoj cilj in vrši pomembno poslanstvo, ki ji je bilo zaupano. Sedaj je treba iti naprej in ob vstopu v drugo desetletje se kaže, še bolj kot doslej, potreba po kar največji kvaliteti, ki naj sledi kvantiteti. Čedalje bolj mora postajati živ izraz kulturne ravni našega človeka, ki je lahko tudi drugim za zgled. Naloga organizatorjev in še posebej zborovodij ni le občasna in tik pred samim nastopom. Zavest o poslanstvu, ki ga ima pesem, zlasti pri nas v zamejstvu, mora biti stalno prisotna in občutena.

Zapis MIRKO KAPELJ

Kongres za «tretjo pot» KPI

Razlike med tistimi, ki so za več »boja«, »hegemonizma«, »revolucionarnosti« in med privrženci »vladnosti«, »pluralizma«, »konservativizma« ostajajo, vendar sta se ti »dve duši« stranke zlili v eno telo, katerega prvi cilj in namen je boj proti krščanski demokraciji, vendar ne zato, da bi jo povsem premagali in ponižali, temveč da bi skupaj z njo upravljali deželo.

Tretje politične volitve v sedmih letih dokazujejo, da obstaja v Italiji kriza politične oblasti, kriza vladanja. Anglija in ZR Nemčija — če vzamemo samo ta dva primera — sta ustvarili bipolarni politični sistem in alternacijo oblasti med konservativci in laburisti, krščanskimi demokrati in socialnimi demokrati. Italijanska politična resničnost je veliko bolj zapletena: obe največji stranki — krščanska demokracija in komunisti — teže k ustvarjanju bipolarnosti, vendar niti ena niti druga stranka ne moreta vladati brez zaveznikov. Toda medtem, ko krščanska demokracija išče zaveznike med strankami centra in socialistične levice, vidijo komunisti edino možno rešitev za Italijo v zgodovinskem kompromisu, v sodelovanju katoliških socialističnih in marksističnih množic, v političnem dogovarjanju med vsemi demokratičnimi strankami. Ali je komunistični projekt iluzija ali zgrešena politična strategija? Zakaj se ga komunisti tako vztrajno oklepajo, četudi vedo, da ga večina krščanske demokracije odklanja?

Kdo bo prvi nasprotnik

Enainpetdeset odstotkov glasov ne zadošča za upravljanje dežele niti levičnici centrističnim silam, zbranim okoli krščanske demokracije. Komunisti se tega predobro zavedajo in od tod izvira njihovo prepričanje, da lahko samo velika koalicija demokratičnih strank vodi deželo v izrednih situacijah. Ali imajo komunisti prav ali pa imajo prav krščanski demokrati, ki zatrjujejo, da je mogoče graditi in obdržati pravo demokracijo le tedaj, kadar deluje vladna večina in opozicija, večina in manjšina, ki se medsebojno spopadata? Odgovor na to vprašanje bodo dale volitve, na katerih se bodo morali Italijani izreči o tem, ali je napočil čas, ko lahko komunisti vladajo kot enakopravni partnerji krščanske demokracije. Prvi nasprotnik komunistov v volilni kampanji bo tisti del krščanske demokracije, ki združuje velekapital, buržoazijo, kratka vladajoči italijanski razred, zaveznitvo pa je treba iskati z »ljudsko komponento« stranke, za katero je značilen katolicizem, ne pa tudi razredno sovraštvo do komunistov.

Čeprav je KPI končala kongres kot monolitni blok, bi bilo zgrešeno misliti, da je ta monolitnost zadušila pluralizem mišljenj, mnenj, da, celo političnih strategij. Na kongresu so govorili vsi veliki v KPI: evropeist Amendola, ki spodbuja bazo k večji kritičnosti in jo opozarja pred nevarnostjo ekstremizmov, Cossutta, ki ga upravičeno ali neupravičeno označujejo kot dogmatič-

Iz sobotne priloge ljubljanskega «Dela»

ka in človeka »blizu stališčem Moskve«, Napolitano, ki velja za komunista v telovniku in ki je bolj podoben angleškemu gentlemanu kot klasičnemu italijanskemu komunistu, Macaluso, ki je bil eden od pobudnikov izstopa iz parlamentarne večine, Ingrao, ki opozarja italijanske komuniste, naj se učijo tudi iz izkušenj socialdemokracije in ne le iz izkušenj Sovjetske zveze, Pajetta, ki je kreator zares avtonomne in pogumne zunanje politike. Nad vsemi pa je generalni sekretar Enrico Berlinguer, ki združuje ali brzda skrajnosti, dodaja ali odvzema tej ali oni koncepciji in ki je v tem trenutku največja garancija partijske linije zgodovinskega kompromisa.

Geslo KPI za prihodnja leta se glasi: komunisti morajo vladati. Geslo, ki ga je poudaril Berlinguer in ki ga je skandirala množica delegatov in aktivistov. Vladati: da. Toda kako? Armando Cossutta je za ostro opozicijo krščansko demokratskemu režimu, ki ne samo v centralni vladi, temveč tudi v lokalnih oblasteh noče sodelovati s komunisti. In ta strategija, se zdi, je ob koncu zmagala. Zgodovinski kompromis namreč ne pomeni, da bodo komunisti v rokavicah delali s krščansko demokracijo.

Nasprotno, brezkompromisno jo je treba napadati, razgaljati njena nasprotja, ožigosati škandale, boriti se z vsemi močmi proti njeni hegemoniji.

Po mnenju Cossutte bo mogoče vladno sodelovanje s krščansko demokracijo le tedaj, če bodo komunisti razgalili »razredno vsebino« največje stranke, pri čemer pa KPI ne želi spremeniti bistva te stranke, tako kot po drugi strani komunisti ne žele, da jim predpisujejo recepte obnašanja in pripisujejo večjo ali manjšo demokratičnost. »KPI se ne more odpovedati samemu sebi, pravilom svojega notranjega življenja«, je rekel Cossutta in delegati so mu ob teh besedah navdušeno zaploskali. »Ne moremo se odpovedati demokratičnemu

centralizmu in idejnim izhodiščem, ki izvirajo iz del Marxa, Engelsa in Lenina, internacionalističnim čustvom ter bratskim zvezam sodelovanja — ob polnem spoštovanju avtonomije — s Sovjetsko zvezo in socialističnimi deželami, s komunističnimi in z delavskimi strankami ter osvobodilnimi gibanji.« Vplivni član direktcije je tudi posvaril partijo pred nevarnimi vplivi socialdemokracije, ki vodi v Evropi zgrešeno politiko.

Tisti komentatorji, ki žele podčrtati dozdnevno nedemokratičnost KPI in nesposobnost največje italijanske delavske stranke za vodenje visoko razvite industrijske dežele zahodne Evrope, pretirano poudarjajo pomen govora Cossutte in obseg ter moč tako imenovane »sovjetske« ali tudi »dogmatske« »duše« v KPI. Tako v uvodnem govoru kot na koncu je Berlinguer odgovoril tovrstnim kritikom: Italijansko komunisti ne gledajo na Sovjetsko zvezo in na druge socialistične države kot na miš, temveč kot na zgodovinsko resničnost. Lenin in oktohrska revolucija pripadata zgodovini, določenim družbenim okoliščinam, času.

Če na eni strani govorijo komunisti o krizi kapitalizma in imperializma, ki »ne najdeti ustreznih odgovorov na sodobna vprašanja«, si na drugi strani ne zakrivajo oči pred krizo v socialističnih državah, ki pa je »drugačne narave«. Socialistične dr-

DELO - glasilo KPI
za slovensko narodno manjšino
Direktor **ALBIN ŠKERK**
Ureja uredniški odbor
Odgovarja **FERDI ZIDAR**
Uredništvo in uprava:
Trst - Ulica Capitolina, 3
telef. 764-872, 744-047
Dopisništvo v Gorici: Ulica Locchi, 2
telef. 24-36
Poštni tekoči račun 11/7000
Letna naročnina 3.000 lir
Tisk: Tipo/offset Riva
Trst, Ulica Torrebianca, 12

13. aprila 1979

žave grade boljši svet, pri tem pa je treba vedeti, da so »resničnosti socialističnih družb različne«; pri tem je Berlinguer omenil napore Zveze komunistov Jugoslavije pri »izgradnji socialistične družbe z originalnimi značilnostmi«. »Kontradikcije in faktorji krize« v socialističnih deželah so posledice vzrokov objektivne in subjektivne narave, a tudi »deformacij v metodah vodenja«.

»Nobenega domotožja do opozicije«

Najbolj eksplicitno je odgovoril Cossutti Pietro Ingrao, ki je vodil poslansko zbornico sedme legislature. Ingrao sodi skupaj z Amendolo, Pajetto in Longom v zgodovinsko jedro partije in je od skrajne levih pozicij v zadnjih letih prešel k zmerno reformističnim pogledom na vlogo delavskega razreda pri vodenju družbe. Pietro Ingrao si v KPI prizadeva za prodor bazične demokracije in vpliv baze na odločitve političnega vrha. »O transformaciji namesto o revoluciji ne govorimo zaradi previdnosti,« je spreговорil zbranim delegatom Pietro Ingrao. »Spreminjanje družbe je mogoče v celotni zgodovinski fazi. To je razlog in globoka vsebina tretje poti, novih poti v socializem,« kot je pojasnil Berlinguer. »O tretji poti ne govorimo zato, da bi postavili statično ekvidistančno točko med Vzhodom in Zahodom, med socialističnimi deželami in socialdemokracijami, temveč da bi podčrtali inovacije z vsemi razsežnostmi in posebnostmi. Gre za pridobitev, ki jo je potrebno preizkušati vsak dan.

Učili smo se pri Sovjetski zvezi in oktobru. Ničesar slabega ne vidim v tem, če se učimo tudi od socialdemokracij«. Posebni poročevalci so merili dolžino in intenziteto ploskanja in na koncu govora Ingrao se je v dvorani utrgal plaz ovacij, tako da je moralo predsedstvo večkrat pozvati delegate, naj puste besedo tudi drugim govornikom.

Tudi Giorgio Napolitano in Luciano Lama, sekretar komunističnega sindikata CGIL, sta polemizirala s tistimi, ki vidijo izključno v opoziciji najboljše zdravilo za vzbujanje borbenega duha KPI. »Nobenega domotožja do opozicije«, je opozoril Lama, in pribil: »Počutimo se kot stranka vlade, kot stranka, ki želi sodelovati pri upravljanju dežele.« Sindikalni voditelj je bil na kongresu med prvimi, ki je povezal uspešno uresničevanje politike demokratične enotnosti z odpravljanjem »sterilnih polemik« med socialisti in komunisti. Temu vprašanju je posvetil velik del sklepne govora tudi Berlinguer, ki je pozval socialiste, naj s skupnimi močmi preprečijo krščanski demokraciji napredovanje na volitvah in jo tako prisilijo, da bo privolila v sodelovanje komunistov v vladi. »Pogoj za takšno politiko pa je,« je poudaril Berlinguer, »da najprej socialisti glasno povedo, kako se tudi sami zavzemajo za vstop komunistov v vlado. Tega do sedaj iz taktičnih in konkurenčnih razlogov še niso storili dovolj odkrito.«

Giorgio Amendola je bil v svojem govoru kritičen do aktivistov, v bazi, ki so postali med prisotnostjo KPI v institucijah pasivni »opazovalci« dogajanja, in napadel je

koncept »spontanih gibanj«, za katerega se zavzemajo nekateri levi intelektualci.

Amendola je napadel sterilne kulturne polemike, ki se odvijajo med specialisti, medtem ko ostaja ob tem velik del partije indiferenten. »Nismo niti klub mnenj niti ameriški volilni stroj,« je končal Amendola, »temveč sila, ki gleda naprej, ki želi spremeniti Italijo.«

Osimski sporazum – primer pravičnega reševanja

V uvodnem referatu Enrica Berlinguerja je bilo veliko prostora namenjenega odnosu italijanskih komunistov do mednarodnih vprašanj, še posebej do krize v jugovzhodni Aziji in sporu med Kitajsko in Sovjetsko zvezo (referat Gian Carla Pajette je bil v celoti posvečen mednarodnim odnosom). »Obramba miru, miroljubna koeksistenca, skupni boj z vsemi demokratičnimi silami mora biti osnovna naloga italijanskih komunistov v trenutku obnavljanja in stopnjevanja mednarodnih konfliktov in velike nevarnosti za popuščanje napetosti,« je rekel Berlinguer. Zaradi tega so bili sklepi helsinške konference izredno pomembni in njihovo spoštovanje je dolžnost in naloga vseh evropskih držav.

»Osimski sporazum med Italijo in Jugoslavijo,« je rekel ob tem Enrico Berlinguer, lahko označimo kot primer pravičnega reševanja spornih vprašanj med sosedi ob upoštevanju principov medsebojnega spoštovanja, koristi in miroljubnega sodelovanja ter prijateljstva med narodi.« Berlinguer je zatem samokritično priznal, da italijanski komunisti niso pravočasno opozarjali na nevarnost spopada med Vietnamom in Kambodžo. »Nobenega dvoma ni, je rekel Berlinguer, »da je bil Pol Potov režim v Kambodži nedemokratičen in da je bil nekakšen izraz kitajske kulturne revo-

lucije. Intervencija Vietnama v Kambodži je postavila v ospredje princip nevmešavanja v notranje zadeve neke države, kajti »absolutno je potrebno spoštovati suverenost vsake države«. Berlinguer je obsodil kitajski vdor v Vietnam in izrazil zahtevo, naj kamboško ljudstvo v popolni neodvisnosti in samostojnosti odloča o svoji usodi.

Spor med Sovjetsko zvezo in Kitajsko skrbi italijanske komuniste. Po Berlinguerjevem mnenju je kitajska politika, ki vidi največjega sovražnika v Sovjetski zvezi, nevarnost za mir. Kitajska mora postati faktor miru, tej veliki deželi je treba priznati pravico do modernizacije in razvoja.

KPI je proti »podpori reakcionarnim režimom«, nasprotuje »izvažanju revolucij« in odklanja metodo »dajanja kazenskih lekcij«. Potrebno je ustvariti nov internacionalizem, ki bo spoštoval različnost in avtonomijo posameznih partij. Pri tem ima posebno vlogo delavski razred zahodne Evrope, ki se mora boriti za boljšo družbo, za »demokratično progresistično in miroljubno Evropo«, v kateri predstavlja največjo nevarnost politika Franza Josepha Straussa. Mednarodno komunistično gibanje mora iskati nova pota v socializem, treba je iskati »tretjo pot«, ki bo izražala zgodovinske in politične posebnosti posameznih držav.

Politika nacionalne enotnosti, tretja pot v socializem, kritičnost do vseh oblik uresničene socializma so trije nosilni stebri Berlinguerjeve linije, ki jo je 15. kongres KPI potrdil. To je hkrati tudi bistvo evrokomunistične zasnove partije, ki se pripravlja na vodenje visoko razvite industrijske družbe zahodne Evrope.

Janko Tedeško

Preteklo nedeljo je bil Kulturnem domu v Trstu občni zbor Slovenske kulturno gospodarske zveze, ki se je odvijal v znamenju prizadevanj za dosego popolne enakopravnosti Slovencev v Italiji. (O tem pomembnem dogodku bomo pisali prihodnjič).

Stranka, ki se ponuja vsakomur

Zadnje čase se tudi v naših krajih postavlja stranka, ki menjuje barvo kot kamaleon in se, kot hotnica, ponuja na pločniku zdaj enemu, zdaj drugemu. Brez sramu in, kar je najvažnejše, brez vsakršne načelnosti. V mislih imamo radikalce, stranko, ki je zablestela (ne povsem po svoji zaslugi) po referendumu o razporoki. Tedaj se je pojavljala kot skupina ljudi, ki jim gre za človekovo svobodo, za neizprosni boj proti lažem, za strogo laičnost države, za pravice vseh zatiranih manjšin. Skratka, postavljala se je kot levičarska skupina, ki je zavračala kompromise in vzbujala torej določeno simpatijo med mlajšimi, kakor tudi med tako imenovano "prosvetljeno inteligenco".

Minilo je le nekaj let in so radikalci sneli svoje svobodnjaške krinke ter dokazali, da delujejo nič manj kot navadni spletkarji, katerim so prej razglašena načela pomembna kot lanski sneg.

Posebno so se izkazali z izzivanjem proti levici, komunistični in socialistični, čeprav so usmerjali največ svoje ihte proti KPI, v kateri so videli oviro v sistemu spletkarjenja.

Najbolj smo njihovo dejavnost spoznali tu, v Trstu, kjer so se radikalci pojavili takorekoč čez noč. Zdi se, da jih je poklical nedkanji "Piccolov" lastnik Chino Alessi. Pred nekaj leti je namreč

Pannella nastopal na protimilitarističnih pohodih od Trsta do Aviana in bil deležen psovke vse tržaške desnice. Ta mu je z Alessijevim blagoslovom dala popolno odvezo in ga sprejela za svojega tribuna, ko je zagrmel proti Osimu in stvarnemu sodelovanju z Jugoslavijo. Radikalci so tedaj nudili tržaški reakciji "človeško obličje", ki ga sama ni imela. Sodelovali so pri zbiranju podpisov, na katerih se je rodila "Lista za Trst", nato pa so jo podprli v tržaškem občinskem svetu. Tudi tokrat so Cecovinijevim ljudem radikalci prišli kot naročeni, saj so jih "krili z leve", enako kot med zbiranjem znanih 65 tisoč podpisov.

Začela se je znana šovinistična kampanja proti Slovencem. Kaj so si izmislili radikalci (mimo Pennelovih izjav, da se "čuti Slovenca"), da bi "krili" šovinistično kampanjo? V svojih dokumentih so pripisali krivdo... osimskim sporazumom, češ, da so njihovi tvorci krivi izbruha šovinizma. Po domače povedano: če bi Slovenci pomagali v gonji proti sodelovanju z Jugoslavijo bi najbrž bili deležni dobrohotnosti tržaške reakcije. Recite, kakor hočete, radikalci bi iz nas radi napravili kolaboracioniste, kar pa Primorci nikoli nismo bili, niti v najhujših časih.

Sedaj, ko se bližajo volitve, ko vsaka

stranka dela svoje račune, pa so radikalci zaplesali pravi volilni ringaraja. V isti sapi so predlagali volilna zavezništva "melonom", furlanskim avtonomistom in, na vsedržavni ravni, socialistom ter levičarskim skrajnežem. Ne vemo, kaj bi se zgodilo, če bi vsi hkrati sprejeli pozive radikalcev. Najbrž bi se nenadoma pojavila lista PR - PSI - LpT - MF - PDUP - DP - LC itd.

Vrtljak se nadaljuje in ne vemo, kdaj in kje se bodo radikalci ustavili. Lahko pa izrazimo upanje, da tokrat ne bodo prejeli glasov ne med mladino, ki kaj da na načelnost, niti med Slovenci, ki se borijo proti šovinistom, ne med levičarji, ki jim smrdi druženje z desnico.

Ne moremo namreč pozabiti besed, ki jih je Pannella izrekel na radikalnem kongresu v Rimu, ko je obsodil partizansko akcijo v Ulici Rasella, češ da so partizani streljali na nemške vojake samo zato, ker so nosili drugačno uniformo in da so zato krivi tudi streljanja talcev v Ardeatinskih jamah. Mi, Slovenci, vemo, koliko gorja smo prestali za svobodo naših krajev in koliko talcev je zanj padlo. Zato ne dopuščamo, da bi se kdorkoli igralkal z njihovim spominom. Morda smo celo pretirano okorni v izbiri prijateljev in nasprotnikov, toda radikalnih vetrogončičev res ne maramo.

Črt

Krepko so se ga nasrkali

Zdi se, da delajo nalašč. Pri goriškem "katoliškem glasu" namreč. Opravka imamo s prekaljenim in preizkušenim lažnjivcem in nato s človekom, ki je obseden s prisotnostjo sovjetskih agentov. Sumimo celo, da se slednji nerad usede za mizo v gostilno, saj ne veš, ali je oštir agent sovjetske državne varnosti. Končal pa bo kot ameriški državnik McCharty, ki je po nekajletnem preganjanju komunistov začel blesti in umrl v norišnici, kjer je za vsakimi vrati videval Ruse, nato pa iz strahu utapljal v alkoholu svoj strah.

Poglejmo najprej, kaj piše lažnjivec. Ponavlja trditev, da "je prav, da ne pozabimo, kdo se je vedno in dosledno boril za naše narodne pravice. To so ves čas bili demokratični Slovenci, organizirani v lastni politični stranki. Če se danes tudi PCI in PSI borita za globalno zaščito slovenske narodne skupnosti v italijanskem zamejstvu, sta se za to odločili predvsem po osimskih sporazumih. Zato smemo domnevati, da sta to storili iz taktičnih, političnih razlogov in ne zaradi svoje načelne narodne opredeljenosti, ki je kot italijanski stranki do Slovencev ne moreta imeti".

Goriški od Rusov obsedeni urednik KG pa tokrat vsiljuje misel, da so Rusi tudi za šovinistično kampanjo v Trstu. Iz nekaterih namigov bi bilo mogoče sklepati tudi, da smo slovenski komunisti z

rusko pomočjo sami sprožili kampanjo... proti nam samim.

Zaboga, kako je ta logika podobna oni, ki jo razlaga misovski deželni svetovalec Morelli po tržaških šolah, ki so jih desničarski dijaki zasedli proti "dvojezičnosti".

Dragi kameradi pri "Katoliškem glasu". Sperite si no, vsaj malo, skisane možgane in ne trobite v isti rog kot

tržaški šoviniisti. Pa ne zaradi ponosa, ki ga nimate, pač pa zato, da bi ne škodovali s svojimi ogabnimi blodnjami. Razen če volilni poraz SSK ne spada v širokopotezne načrte Moskve, ki se zato poslužuje svojih prikritih pomagačev v črni duhovniški kuti. Mar ne vidite, v kakšnem protislovju ste? Ah, kaj bi videli, ko pa nekateri očitno zrejo zgolj v dno kozarca. Kot Mc Charty...

Nadaljevanje

O problemih zaščite manjšin

določena jamstva za Slovence na Tržaškem, ni bil odobren v rimskem parlamentu. Iz tega izhaja, da določila členov 3 in 6 republiške ustave niso še v veljavi kar povzroča nadaljnje omejitve in težave.

Potrebno in nujno je, da se partija v vseh inštancah zavzame za to, da pride čimprej do sprejema zakona o globalni zaščiti slovenske manjšine ter za to, da se bo ta manjšina lahko svobodno in nemoteno razvijala; da se odpravijo vse oblike diskriminacije.

OBJEKTIVNO

slovenskih občinah 12.823, v mešanih od Ahtena do Trbiža pa 4.391 prebivalcev. Med kulturne pobude spadata tudi časopisa Dom, medžupnijski mesečnik, in Novi Matajur, laični štirinajstdnevnik. Z uspehom se udeležuje dramaturg Izidor Predan, ki je tudi direktor lista Novi Matajur. Med kulturne pobude sodi tudi folklorna skupina Nediža, društvo Rečan in Ljes in podobno društvo v Ukvač.

Dr. Pavle Merku je zaključil desetletno raziskovalno delo o narečjih v Režiji, Nadiških dolinah in v Terški dolini. Samo v Režiji, ki ima 1.500 prebivalcev, so nabrali tri tisoč pravljič. Odkrito je kulturno bogastvo, ki so ga, ohranjenega v spominu starejših ljudi, izročili v proučevanje strokovnjakom.